

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії,

ректор

В.О. Богомолів

“ 26 ”

2021 року

Програма

вступного іспиту (співбесіди) з предмету **Географія** для участі в конкурсі щодо
зарахування на навчання на 1 курс денної та заочної форми навчання за освітнім
ступенем **бакалавр**

Харків 2021 р.

Програму розроблено на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016 р.) і Навчальної програми з географії для 6-9-х класів для загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої наказом МОН від 07.06.2017 № 804

Абітурієнт повинен

ЗНАТИ:

- основні географічні поняття і джерела географічних знань;
- етапи розвитку та географічні особливості Землі як планети і її місце у Галактиці;
- географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи, видатних дослідників території України;
- основні принципи картографування, картографічні проекції та спотворення;
- характеристики й особливості Земних оболонок та їх взаємозв'язки;
- основні процеси формування материків, океанів та їх частин у відповідності з природними та соціально-економічними чинниками;
- закономірності розвитку, розміщення і взаємозв'язки природно-територіальних комплексів;
- основні процеси формування клімату;
- основні поняття про біосферу і коло обігу речовин у біосфері;
- кількість і розміщення населення земної кулі, людські раси і культури;
- основи економічної і соціальної географії світу і України;
- природу, населення, праце-ресурсний потенціал і господарство України;
- положення України та окремих держав на політичній карті світу;
- глобальні проблеми людства, соціальні, екологічні й економічні кризи;
- вплив людини на довкілля, основи раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища, наукові передумови сталого розвитку.

ВМІТИ:

- характеризувати основні географічні поняття і складові географічної науки;
- користуватися легендою карт, визначати положення на земній кулі місцевості, що зображена на аркуші топографічної карти, географічні та прямокутні координати, напрямки, відстані, площі, висоту точок, крутизну схилів за топографічною картою;
- оперувати поняттями, за потреби пояснення географічних процесів та явищ в оболонках Землі на прикладі конкретних територій;

- складати прогнози щодо змін людиною різних природних комплексів Землі;
- визначати особливості забезпечення трудовими ресурсами різних країн світу і України;
- оцінює вплив різних виробництв та послуг на навколишнє середовище.
- застосовувати набуті знання при аналізі географічної інформації, представленої в різних формах (графічній, табличній, текстовій);
- обґрунтовувати висновки.

МАТИ УЯВЛЕННЯ: про практичне застосування методів оцінки позитивного і негативного впливу господарської діяльності людини на окремі компоненти географічної оболонки Землі, рівня економічного розвитку країн і України.

Вступні випробування з географії повинні виявити як теоретичні, так і практичні знання абітурієнтів, що здобуті у середніх навчальних закладах.

Вступ

Географія як наука, розвиток географічних досліджень

Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи. Сучасні географічні дослідження та їх значення. Розвиток уявлень про форму, розміри та рухи Землі.

Тема I. Загальна географія

Розділ 1. Способи зображення Землі

Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Картографічні проекції та спотворення.

Розділ 2. Літосфера та рельєф

Внутрішня будова Землі. Геологічне літочислення, геологічний вік, Внутрішні процеси в літосфері. Основні форми земної поверхні: гори і рівнини. Рельєф дна Світового океану.

Розділ 3. Атмосфера та клімат

Склад та будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Кліматичні пояси та області. Компоненти погоди, кліматотвірні чинники.

Розділ 4. Гідросфера та її основні частини

Властивості вод і рух води Світового океану. Води суходолу. Річкові басейни, долини, заплави, русла. Озера, болота, льодовики, багаторічна мерзлота. Штучні водойми. Підземні води.

Розділ 5. Біосфера

Складові і межі біосфери. Ґрунти. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив людини на біосферу. Охорона біосфери.

Розділ 6. Географічна оболонка

Основні географічні закономірності розвитку природи Землі. Формування зональних та азональних природних комплексів на материках.

Тема II. Географія материків і океанів

Розділ 7. Предмет вивчення географії материків і океанів

Поняття «материк» і «частина світу». Основні географічні закономірності розвитку природи Землі: закономірності формування рельєфу, клімату, географічних поясів та природних зон. Формування зональних та азональних природних комплексів на материках

Розділ 8. Океани

Тихий океан, Атлантичний океан, Індійський океан, Північний Льодовитий океан. Особливості фізико-географічного положення океанів, тектонічних структур та рельєфу дна океанів. Кліматичні умови, властивості водних мас.

Розділ 9. Материки

Африка, Австралія, Південна Америка, Антарктида, Північна Америка, Євразія. Особливості фізико-географічного положення. Дослідження і освоєння материків. Тектонічні структури. Основні форми рельєфу. Кліматичні пояси і області. Найбільші річки та озера. Природні зони. Ґрунти, рослинний покрив та тваринний світ. Висотна поясність. Закономірності поширення родовищ корисних копалин. Зміна природних комплексів людиною.

Розділ 10. Земля - наш спільний дім

Взаємодія людини і природи. Природні ресурси материків і океанів, їх класифікація. Зміна взаємозв'язків між компонентами природи під впливом господарської діяльності людини. Проблема порушення рівноваги в природних комплексах материків та океанів і забруднення навколишнього середовища. Сучасні екологічні проблеми взаємодії суспільства й природи, міжнародні організації з охорони природи.

Тема III. Фізична географія України

Розділ 11. Географічне положення, формування території України

Загальні відомості про Україну. Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ. Географічне положення, кордони, розташування

території стосовно годинних поясів, місце України на політичній та економічній карті світу. Господарська оцінка економіко-географічного положення

Розділ 12. Природні умови і ресурси України

Рельєф, тектонічна, геологічна будова, мінеральні ресурси. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова. Чинники виникнення несприятливих геологічних і геоморфологічних процесів та шляхи їх попередження та запобігання. Мінерально-сировинні ресурси та їх класифікація, закономірності поширення, характеристика та господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин. Кліматичні умови та ресурси. Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температури повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Сезонні особливості клімату. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення. Кліматичні ресурси. Метеоспостереження, прогнози погоди. Внутрішні води та водні ресурси. Ґрунти, рослинний покрив, тваринний світ.

Розділ 13. Природні комплекси України

Природно-територіальні комплекси. Умови розвитку й характерні риси природних комплексів. Взаємодія чинників і компонентів ПТК. Ландшафти та їх класифікація. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природні комплекси рівнин, гір, морів. Проблеми використання ресурсів та охорони природи різних природних комплексів.

Розділ 14. Використання природних умов і ресурсів та їх охорона

Геоecологічна ситуація. Основні забруднювачі навколишнього середовища. Вплив геоecологічної ситуації на населення.

Використання й охорона природних умов і ресурсів. Природоохоронні заходи. Основні відомості і законодавчі акти про природно-заповідний фонд. Природоохоронні комплекси. Національна екологічна мережа. Моніторинг навколишнього середовища.

Тема IV Загальні положення економічної та соціальної географії

Розділ 15. Економічна та соціальна географія як наука

Економічна та соціальна географія в системі географічних наук. Зв'язок економічної та соціальної географії з іншими науками. Методи економіко-географічних досліджень

Розділ 16. Населення

Кількість, розміщення, статеві і вікові структури населення. Демографічні процеси і демографічна політика. Механічний рух (міграції) населення. Система розселення населення.

Типи населених пунктів. Урбанізація. Субурбанізація. Трудові ресурси та зайнятість населення. Взаємодія суспільства і природи. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Ресурсозабезпеченість. Природокористування: раціональне і нераціональне

Розділ 17. Господарство

Загальна характеристика господарства. Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Міжнародний географічний поділ праці (МГПП). Поняття "НТР" та її основні риси. Галузева структура господарства. Форми суспільної організації виробництва. Інфраструктура, її види. Поняття про територіальну структуру господарства. Значення зовнішніх економічних зв'язків у господарстві країни. Економічний потенціал. Показники соціально-економічного розвитку. Валовий національний продукт, національний доход. Показники якості життя.

Розділ 18. Промисловість

Промисловість як сфера матеріального виробництва. Галузева структура і сировинна база паливної, вугільної, нафтової, нафтопереробної, газової, електроенергетичної, хімічної, лісової та деревообробної, легкої, харчової промисловостей чорної і кольорової металургії, целюлозно-паперового, лісохімічного і будівельних матеріалів виробництв. Чинники розміщення галузей.

Розділ 19. Сільське господарство

Значення сільського господарства в економіці держави. Галузева структура сільського господарства. Зв'язок сільського господарства з іншими галузями. Природно-географічні фактори розвитку сільського господарства. Сільськогосподарські угіддя, їх структура. Меліорація земель. Галузева структура і виробничі особливості рослинництва. Тваринництво, його структура. Кормова база тваринництва

Розділ 20. Транспорт і соціальна сфера

Роль транспорту в розвитку господарства країни. Види транспорту. Залізничний транспорт. Автомобільний транспорт. Водний транспорт. Повітряний транспорт. Трубопровідний транспорт.

Галузі соціальної сфери. Сфера послуг. Галузі виробництво товарів народного споживання, їх значення.

Тема V. Економічна і соціальна географія України

Розділ 21. Населення України

Кількість, розміщення, статеві і вікові структури населення. Національний та етнічний склад населення. Система розселення населення. Трудові ресурси, зайнятість населення

Розділ 22. Господарство України

Загальна характеристика господарства, економічний потенціал. Промисловість. Сільське господарство. Соціальна сфера. Транспорт і зовнішньоекономічні зв'язки України. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку та географія розміщення. Сировинна база.

Розділ 23. Економіко-географічні райони України

Характеристика економічних районів. Економіко-географічна характеристика: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і спеціалізацією; трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства. Зовнішньоекономічні зв'язки; регіональні відмінності. Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Причорноморський, Подільський, Північно-Західний, Карпатський райони.

Тема VI. Економічна та соціальна географія світу

Розділ 24. Загальна економіко-географічна характеристика світу

Сучасна політична карта світу і етапи її формування. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління й адміністративно-територіальний устрій країн. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії й Океанії. Міжнародні організації. Кількість населення світу та його динаміка. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Міське населення. Агломерації, мегалополіси. Процеси урбанізації. Сільське населення світу. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Розділ 25. Географія світових природних ресурсів. Світове господарство і глобальні проблеми людства

Природні ресурси світу: мінеральні, водні, земельні, лісові, рекреаційні, Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження. *Географія промисловості світу*. Основні райони розміщення. Міжнародні економічні зв'язки. Основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди. Виникнення і суть глобальних проблем людства, таких як: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану та шляхи їх розв'язання.

Розділ 26. Регіони та країни світу

Економіко-географічна характеристика регіонів та окремих держав: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки; регіональні відмінності. Загальна характеристика країн Європи, Азії, Америки, Африки, Австралії та Океанії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.М. Географія : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.М. Бойко, С.В. Міхелі. – Харків : СИЦІЯ, 2014. – 256 с. : іл.
2. Гілберт Т.Г. Географія : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Т.Г. Гілберт, Л.Б. Паламарчук. – К. : Грамота, 2014. – 240 с. : іл.
3. Гілберт Т.Г. Географія : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Т.Г. Гілберт, Л.Б. Паламарчук. – К. : Грамота, 2014. – 240 с. : іл.
4. Бойко В.М. Географія : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.М. Бойко, С.В. Міхелі. – Харків : СИЦІЯ, 2016. – 288 с. : іл.
5. Кобернік С.Г. Географія : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. – Київ : Літера ЛТД, 2016. – 304 с.
6. Бойко В.М. Географія : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.М. Бойко, І.Л. Дітчук, Л.Б. Заставецька. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2016. – 332 с. : іл.
7. Довгань Г.Д. Географія : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Г.Д. Довгань, О.Г. Стадник. – Х. : Вид-во «Ранок», 2016. – 272 с. : іл.
8. Бойко В.М. Географія : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.М. Бойко [та ін.]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. – 272 с. : іл.
9. Кобернік С.Г. Географія : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2017. – 288 с. : іл.
10. Кобернік С.Г. Географія : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закладів / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2017. – 288 с. : іл.
11. Паламарчук Л.Б. Географія : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л.Б. Паламарчук, Т.Г. Гілберт, В.В. Безуглий. – К. : «Генеза», 2010. – 303 с. : іл.
12. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р. Географія : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Харків : Оберіг, 2010. – 304 с. : іл., карти.
13. Паламарчук Л.Б. Географія : підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. : профіль. рівень / Л.Б. Паламарчук, Т.Г. Гілберт, А.І. Довгань. – К. : «Генеза», 2011. – 304 с. : іл.

Завдання з географії укладено відповідно до програмових вимог ЗНО-2017, рекомендованих Міністерством освіти і науки і охоплюють усі розділи курсу Географія.

Кожне завдання містить 20 питань з тестовими завданнями.

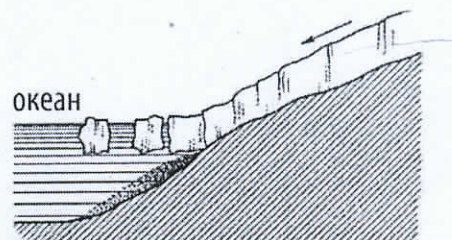
Приклад завдань з географії

1. Укажіть точки на поверхні Землі, через які проходить земна вісь.

А географічні полюси
Б магнітні полюси
В 0° ш., 0° д. та 0° ш., 180° д.
Г перетин тропіків із початковим меридіаном

2. Який процес відображено на рисунку?

А утворення айсбергів
Б зміщення снігової лінії
В танення багаторічної мерзлоти
Г льодостав

3. Укажіть особливість тектонічної будови Євразії.

А межі материка збігаються з межами літосферної плити
Б материк сформувався навколо кількох давніх платформ
В на материк немає областей давньої складчастості
Г основою материка є щит з прилеглими западинами

4. Чому на зволоження Південної Америки Атлантичний океан впливає більше, ніж Тихий?

А на заході материка простягаються високі гори, а на сході - рівнини
Б західна частина материка отримує більше сонячного тепла, ніж східна
В біля західного узбережжя проходить тепла течія, а біля східного - холодна
Г із заходу на материк приходять циклони, а зі сходу - антициклони

5. Восени буває короткочасне повернення теплої сонячної погоди, яке в народі називають «бабиним літом». За змістом уривку з літературного твору визначте метеорологічну ознаку «бабиного літа»: «...ясно і сонячно, легкий вітерець ледь погойдує павутину, ще в денному теплі ніжиться зелене й золотаве листя, а вже ніч дихне свіжістю першого приморозку...».

А від'ємний радіаційний баланс
Б холодний атмосферний фронт
В тропічний циклон
Г стійкий антициклон

6. Проаналізуйте відображену на діаграмі структуру ґрунтів одного з регіонів в Україні. Змодельуйте комплекс найбільш доцільних заходів, спрямованих на збереження та покращення родючості земельних угідь у цьому регіоні.

А полезахисне лісонасадження, гіпсування ґрунтів
Б осушення заболочених ділянок,

лісовідновлення

В засипання карстових воронки, вапнування ґрунтів

Г терасування крутих схилів, рекультивація торфовищ

7. Проаналізуйте зміни в структурі населення України (див. діаграму).

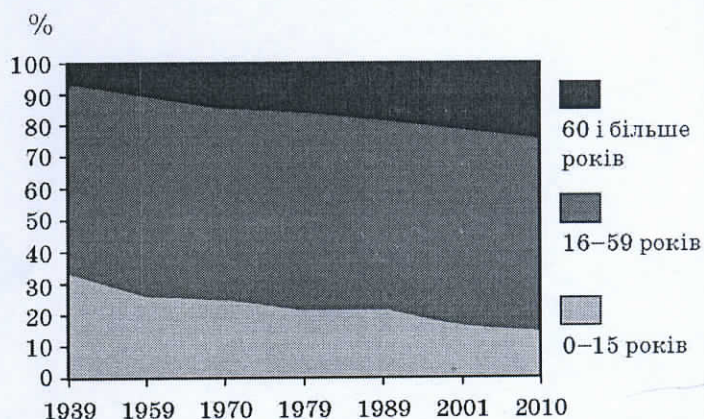
Який процес відображено на діаграмі?

А депопуляції населення

Б урбанізації

В відтворення населення

Г «старіння» населення

8. Поліпшенню геоecологічної ситуації в Україні безпосередньо сприяє:

А спорудження водосховищ на рівнинних річках

Б упровадження оборотного водоспоживання в промисловості

В видобування корисних копалин відкритим способом

Г переведення теплових електростанцій на кам'яне й буре вугілля

9. Що є основною причиною глобального потепління клімату у XXI столітті?

А прискорення виділення вуглекислого газу організмами в процесі дихання

Б прискорення процесів поглинання вуглекислого газу рослинами

В збільшення обсягів використання вуглекислого газу в хімічній промисловості

Г збільшення викидів вуглекислого газу в результаті споживання палива

10. Україна є членом

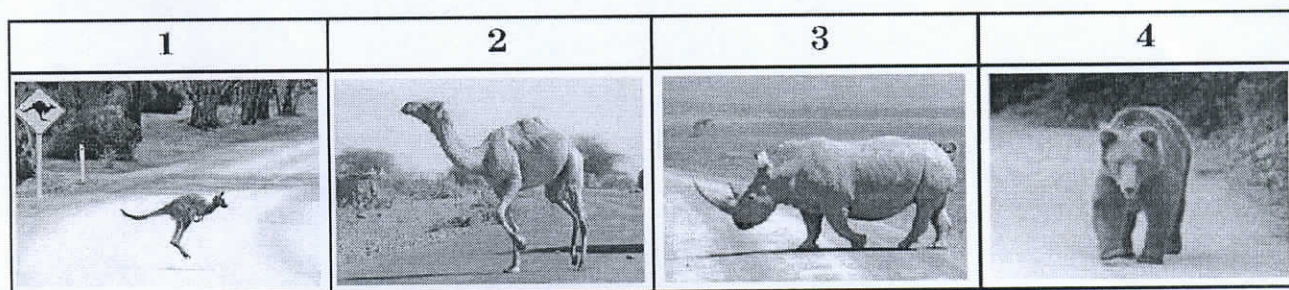
А Європейського Союзу (ЄС)

Б Організації Об'єднаних Націй (ООН)

В Організації Північноатлантичного договору (НАТО)

Г Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК)

11. Установіть відповідність між зображеною на рисунку твариною і регіоном, де вона часто створює певну загрозу безпеці дорожнього руху.

А Південно-Західна Азія

Б Східна Австралія

В Східна Африка

Г Північна Європа

Д Південна Америка

12. Установіть відповідність між формами рельєфу України та тектонічними структурами, у межах яких вони сформувалися.

1 Приазовська височина	А Український щит
2 Полтавська рівнина	Б Скіфська плита
3 Середньоруська височина	В Волино-Подільська плита
4 Товтри	Г Дніпровсько-Донецька западина
	Д Воронезький кристалічний масив

13. Доберіть до кожної групи товарів чи послуг таку характеристику населення в регіоні, яка б зумовила збільшення попиту на них.

1 апарати для вимірювання артеріального тиску й корекції слуху	А збільшення народжуваності
2 фарби для волосся, біжутерія	Б збільшення тривалості життя
3 саджанці плодових і декоративних дерев	В зростання частки жінок
4 послуги дошкільних виховних закладів	Г збільшення частки національних меншин
	Д субурбанізація

14. Установіть відповідність між формою міжнародних економічних зв'язків та її проявом у співробітництві Білорусі й України.

1 зовнішня торгівля товарами	А розробка й реалізація спільних проектів оцінювання ризиків повеней і паводків у басейні Дніпра
2 зовнішня торгівля послугами	Б виробництво тракторів на спільному українсько-білоруському підприємстві в Києві
3 науково-технічне співробітництво	В організація для школярів регулярних маршрутів з Києва і Луцька до «Біловезької пущі»
4 міжнародний туризм	Г забезпечення транзиту мінеральних добрив територією України з Білорусі до портів Одеси й Іллічівська
	Д експорт соняшникової олії з України в Білорусь

15. Установіть відповідність між образною та географічною назвою країни.

1 «Країна ранкового сонця»	А Індія
2 «Туманний Альбіон»	Б Японія
3 «Країна пшеничного колоска»	В Канада
4 «Найкращий діамант у короні англійської королеви»	Г Велика Британія
	Д Німеччина

16. Гелікоптер летить зі Львова до Почасва, відхиляючись від напрямку на схід на 6° . Обчисліть азимут його руху.
17. Яку відстань (у км) від Львова до Почасва потрібно подолати пілоту гелікоптера, якщо його маршрут відповідає відрізку 1 см на карті масштабу 1: 12000000?

Завдання 18-20 - з вибором трьох правильних відповідей із семи запропонованих варіантів відповіді (з короткою відповіддю множинного вибору). До кожного завдання пропонується сім варіантів відповіді, серед яких лише три правильні.

18. Значна частина шахт на сході України виведена з ладу, тому актуальною є проблема відродження й модернізації підприємств у Львівсько-Волинському вугільному басейні. Спрогнозуйте позитивні наслідки розвитку вуглевидобування в цьому басейні.

- 1 поліпшення паливного балансу Західного регіону й України
- 2 забезпечення паливом Бурштинської та Добротвірської ТЕС
- 3 зростання частки альтернативних джерел енергії в регіоні
- 4 постачання сировини на металургійні комбінати Львова й Луцька
- 5 збільшення обсягу імпорту вугілля в прикордонні області України
- 6 збереження робочих місць у Нововолинську й Червонограді
- 7 прискорення розвитку транскордонного рекреаційного комплексу

19. Враховуючи причини високої концентрації солей у водах Червоного моря, визначте, за яких умов солоність цього моря може зменшитись.

- 1 зменшиться глибина моря
- 2 море стане внутрішнім
- 3 надходитиме ропа з Мертвого моря
- 4 знизиться середня річна температура повітря в регіоні
- 5 збільшиться кількість опадів
- 6 зменшиться вплив циклонів
- 7 збільшиться об'єм річкового стоку з прилеглих материків

20. Спираючись на оцінку галузевої і територіальної структури машинобудівного комплексу в Україні, визначте шляхи її оптимізації.

- 1 пропорційно розвивати всі галузі машинобудівного комплексу
- 2 рівномірно розміщувати підприємства в усіх великих містах
- 3 спрямовувати нові виробництва в малі й середні міста
- 4 концентрувати основні виробництва в Столичному економічному районі
- 5 поглиблювати спеціалізацію та удосконалювати кооперування заводів
- 6 створювати технопарки для прискорення розвитку наукомістких галузей
- 7 забезпечувати пріоритетний розвиток важкого машинобудування

Оцінювання тестів з географії здійснюється шляхом нарахування по 5 балів за кожну правильну відповідь. Після перевірки тестового завдання членами екзаменаційної комісії визначається сума нарахованих балів. Підсумкова оцінка за виконання тестового завдання визначається додаванням числа 100 до суми нарахованих балів. Максимальна сума балів, що може одержати абітурієнт за результатами тестового завдання з географії складає 200 балів, а мінімальна позитивна оцінка з географії вважається 100 балів і більше.

Програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри Екології, протокол № 7 від 25.01 2021 р.

Голова предметної комісії
з географії

Н.В. Внукова

ПОГОДЖЕНО:

Заступник голови приймальної комісії

І.А. Дмитрієв